

Plantning af Frugttræer.

(Af dansk Ugeskrift for Landmænd).

Nedenstaaende danske Fortegnelse er gennemgaaet af en svensk Gartner bosat i Bærum. Han finder den passende ogsaa for norske og svenske Forholde; dog tilraades, at man før at være aldeles sikker om muligt forskriver Træerne fra svenske Planteskoler. —

N. Træfrugtdyrkingen her i Landet, idetmindste i de større Haver, er gaaet mærkeligt tilbage i de sidste 35 Aar, maa være indlysende for Enhver, der endog blot af mundtlige og skriftlige Meddelelser kjender Noget til de danske Frugthavers Tilstand i en tidligere Periode. — Her er ikke Stedet til at paavise de Aarsager, der have foranlediget denne Tilbagegang, men derimod er det her vistnok paa rette Plads at omtale nogle af de Midler, hvormed der sikrest kan bevirkes en Forandring til det Bedre, og af disse skal jeg især fremhæve to, som jeg efter min Overbevisning anser for bedst tjenlige dertil. Det første af dem bestaar i, at man indskrænker sig til at plante saadanne Sorter, som Erfaringen har vist at egne sig for det danske Klima, og det andet er at plante dem saa omhyggeligt som muligt, hvortil da hører at foretage Flytningen af dem paa den Tid, de lide mindst derved, og ved Plantningen at iagttage de forskjellige Regler, som dels praktisk Erfaring, dels Plantefysiologien har lært os at kjende som nødvendige Betingelser for at Frugttræer bære godt og blive gamle.

For at sætte det store Antal Haveriere, som hverken have Tid eller Lyst til at samle sig Erfaring om de forskjellige Frugtsorter, eller gjøre sig bekendte med pomologiske Skrifter, istand til at kunne anvende det første Middele, vil jeg her meddele en Liste over et lille Udvalg af Frugtsorter, som mangeartig Erfaring har bevist at passe godt for vort Klima; det er vistnok kun en saare ringe Del af de 4,000 Frugtsorter, man nu kjender og dyrker, men jeg anser den for fuldkommen tilstrækkelig selv for dem, der have en stor Frugthave at beplante, og ved at anbringe deri et eller flere Exemplarer af alle Sorterne, ville de i almindeligt gode Frugtaar kunne have Æbler og Pærer fra August til hen i April. De fleste af de anførte Sorter ere gamle Beboere af vore Frugthaver, og de have saaledes bestaaet deres Prove paa høist forskjellig Jordbund og under

høist forskjellige Stedsforhold; de faa nyere, jeg har medtaget, findes vel ikke paa andre Steder end i Selskabets Have, hvor de bleve plantede for en 15 Aar siden, men jeg har noie iagttaget dem i de sidste 10 Aar, og de have i disse vist sig fra en saa fordelagtig Side, at jeg med god Grund kan anbefale dem til almindelig Plantning her i Landet.

Sommer-Æbler, brugelige i August—Septbr.

1) Hvid Astrakaner. 2) Tidligt rød Magrethææble. 3) Hvid Sommer-Calville. 4) Passe pomme rouge. 5) Passe pomme blanche d'été.

Høst Æbler, for Septbr.—Octr.

1) Devonshire Quarranden, holder sig i 2—3 Uger. 2) Stribet Høst-Calville, Calville rayée d'automne, i 5—6 Uger. 3) Rød Høst-Calville, til hen i November. 4) Slebvigg's Jordbææble, til samme Tid.

Vinter-Æbler, for Novbr.—Marts.

1) Gravenstener, til Nytaar. 2) Grand Richard. 3) Hawthornden. 4) Beachamwells Seedling. 5) Rødt og hvidt Duc-Æble (Pigeon rouge og blanc). 6) Princesse noble. 7) Reinette d'or, den ægte Guld-Reinette. 8) Rød Vinter-Calville. 9) Hvid Vinter-Calville. 10) Nonnensitte (urigtig kaldet Kasseæble). 11) Sabines Nonsuch.* 12) London Pippin.* 13) Syckhouse Russet. 14) Dummelows Seedling.* 15) Sam Young. 16) Yorckshire Greening*. 17) Norfolk Beaufin*. 18) Husmoderen, Mere de menage.

De, som ere mærkede med *, ere udmærkede Madæbler.

Sommer-Pærer, for Aug.—Septbr.

1) Boruys-Pære. 2) Sommer-Magdalene-Pære. 3) Citron-Cammeliter-Pære. 4) Tyrstellig Taffel-Pære. 5) Keiserinder. 6) Ægte stor Sommer-Bergamotte. 7) Sommer-Guld-Pære (Summer Franc Real).

Høst-Pærer, for Sept.—Novbr.

1) Hvid Høst-Smør-Pære (Beurré blanc d'été), kræver en varm, temmelig tør Grund og holder sig i 14 Dage. 2) Graa Høst-Smør-Pære (B. gris), ligeledes. 3) den gode geaa, vel bekendt som Graapære. 4) Høst-Tap-Pære (urigtig kaldet Figenpære). 5) Russelet de Rheims, holder sig i 14 Dage. 6) Mouille bouche. 7) Williams bon Chretien. 8) Drüseler-Pære. 9) Høst-Bergamotte.

Winter-Pærer, for Nov.—Febr.

1) Ashton Town, Novbr. 2) Grøn Spæk-Pære, Novbr. 3) Napoleons Smør-Pære,** Nov.—Decbr. 4) Eywood, Nov.—Decbr. 5) Melis's Winter-Pære.** 6) Diefs Smør-Pære.** 7) lang grøn Winter-Pære 8) Glout Moreceau.** 9) Graa rund Winter-Bergamotte. 10) November Dechant-Pære.

De, som ere mærkede med **, bør dyrkes som Dverg- eller Pyramidetræer paa Rabatter i Kjøffens haver.

Efterstaaende Sorter ville hos os kun opnaa fuldkommen Udvikling af deres Frugter, naar de holdes espalierede ved Mure eller Plankværker, der vende imod Ost eller Vest: St. Germain, Bezy de Chaumantel, Beurée Rancee.

Blommer.

1) Gul Aprifos-Blomme, Septbr. 2) Rød Aprifos-Blomme, til samme Tid. 3) Coes rød-plette Bl. (Coes golden drop) sidst i Septbr. 4) Early Richmond, i Aug. 5) Washington, i Sept. 6) Blaa Keiserinde, Decbr. 7) Dronning Claudia, Reine Claude. 8) Minindelig, Svedske-Blomme. 9) St. Martins-Svedske.

Spvad nu Plantningen angaar, da bliver det første Spørgsmaal, som skal besvares, om det er rigtigst at plante om Efteraaret, eller man hellere bør opsætte det til Foraaret. Theorien har alt længst givet Svaret, og praktisk Erfaring beviser, at den bedste Plantetid er Efteraaret, strax efter Lov-faldet, og det ikke blot for Frugttræer, men for alle Træer og Buske, saavel løvfældende som Naaletræer. Planterne ere til den Tid i den samme Hviletilstand som senere hen paa Vinteren. Beskædiges nu en Rød i denne Periode, saa indtræder der en Knude-dannelsesproces paa den, ligesom ved Stillingen, og af den nye Substans, som blot er en Udvikling af Celle-systemet, fremkommer der i milde Vintere nye Rødder. Da det nu er umuligt ved Dimplantning af Træer at undgaa en Beskædigelse af Rødderne, er det indlysende, at jo tidligere paa Efteraaret en saadan finder Sted paa dem, desto længere Tid have de til at læges, eller jo tidligere Plantningen foretages, desto bedre ere Planterne, som man underkaster denne Operation, istand til at forvinde den Skade, de lide derved.

Men ogsaa af en anden Grund er Plantning om Efteraaret, ja selv i Begyndelsen af Vinteren, saafremt Frostens tillader det, at foretrække for Foraarsplantningen; om Efteraaret og i Efteraarsmaanederne er Luften som oftest mere mættet med Fugtighed end i nogen anden Periode, og hvorvel nu Træernes Uddunstning til den Tid er formindsket som Folge af, at de mangle Blade, er den dog ikke ganske ophørt, da den for en Del gaar for sig igjennem den unge Bark; men den fugtige Luft bevirker, at den er saa ringe, at Træerne derved ikke kunne miste ret mange Safter, som ere bleve tilbage i dem fra Væxtperioden; derhos udøver den direkte en gunstig Indflydelse paa Rødderne; det er umuligt at forebygge, at disse, ved Dimplantningen udsættes for Luften endog i længere Tid, hvorved deres yderste Spidser, de fine Røddsvampe, blive

næsten aldeles odelagte, naar Luften er tør og skarp, hvormod de lide langt mindre, naar den er mild og ret fugtig. Men Efteraarsplantning medfører endnu den Fordel, at Rødderne, som, uagtet den tilsyneladende Stillsand i Vegetationen, dog uskrubt fortsætte deres Vækstomhed i Jorden med Undtagelse af omtrent 1½ Maaned i Hjertet af Vinteren, strax efter Plantningen kunne begynde paa at besæfte Træet i Jorden, at danne nye Sugrødder og derved med større Kraft begynde Foraarsvæxten.

Den gamle Sætning „ingen Regel uden Undtagelse“ gjælder imidlertid ogsaa herved. Det er ingenlunde i enhver Jordbund og for alle Træer, at jeg kan tilraade Efteraarsplantning uagtet dens store Fordel. Er Jordbunden meget leret, fugtig og kold, da bør man især i fugtige Efteraar ikke plante paa den forend om Foraaret; thi den stærke Fugtighed vilde om Vinteren i den Grad angribe de ved Dimplantningen foranledigede Saar paa Rødderne, at disse for en Del vilde raadne. Udviklingen af nye Rødder vil i en saadan Jord ikke begynde, forend Foraarsvarmen er trængt ned i den; men derved vil Træets Livsvirksomhed ikke blot blive betydeligt forsinket, men endog svækket paa Grund af de syge Rødder. Kjøligere Træsarter og unge Exemplarer, som set lide i vore Vintre, selv om de i flere Aar have staaet paa det samme Sted, som Ferskener, Aprifoser, Vin, Morbær o. s. v. bør man heller ikke plante om Efteraaret.

Vi have nu seet, naar man helst bør plante, og ville derfor gaa over til at se, hvorledes man bør plante, og først og fremst vil jeg henvende Opmærksomheden paa Tilberedningen af Jorden. Vil man anlægge en hel ny Frugthave, da er det den ene rigtige Fremgangsmaade at lade kulegrave hele det dertil bestemte Jordstykke; vil man derimod kun erstatte enkelte udgaaede eller svage Træer med nye, og er det undgaaeligt at sætte disse paa de samme Steder, hvor hine have staaet, bør man udgrave Hullerne 3 Ellen brede og 2 Ellen dybe og fylde dem med en god kraftig Jord ude fra Marken, men ikke anvende noget Gjødselsstof. Liden Frugthaven ikke af Fugtighed, da kunne Træernes Rødder bringes saa dybt ned i Hullerne, at Livsknuden, eller det Sted, hvor Rød og Stamme forenes, kommer lige i Overfladen af Jordfladen, og dybere bør man aldrig sætte noget Træ; det skulde da alene være nogle af de Sorter, der med Lethed danne Rødder opad Stammen, som Poppel, Pils, Ribb o. s. v. Er Grunden derimod noget fugtig, vil det være langt rigtigere at fylde det udgravede Hul helt op, stampe Jorden godt fast i det og sætte Træet ovenpaa, men Rødderne maa da omgives med en stor Jordvold; dette medfører vel endel mere Uleilighed, men det er det eneste Middel, vi have, til at forhindre Rødderne fra at trænge ned i Dybden og bringe dem til at holde sig i Overfladen af Jorden.

Naar jeg ovenfor har tilraadet at udgrave store Huller, hvor optagne Træer skulle erstattes af nye, er det nærmest ifølge det samme Princip, der ligger til Grund for Sædflisset. Derimod anser jeg Udgravning af store Huller for hvert Træ, hvor Frugthaven bestaar af en mindre god Jordbonitet, for at være mere til Skade end til Gavn, og dog er

det en Praxis, der ikke sjelden benyttes; men jeg har Erfaring for, at den oftere har været den sande Grund til, at Frugttræer i flere Aar pludselig ere sygnede hen, efter at de i flere Aar havde udvirket sig med stor Frødighed; og der behøves heller ikke lang Eftertanke til at udfinde, at dette maa blive den naturlige Følge af saadanne uheldige Forsøg paa Jordforbedring. Er det naturlige Jordsmån en stiv Ler helt ned i Undergrunden, og der graves store Huller deri, som udfyldes med en lettere Jord, da maa de i Vintertiden naturligvis blive til et Slags Sumpe, til liden Vaade for Rødderne, da Frugttræerne jo ikke ere Vandplanter; i Sommer-tiden ville Rødderne løbe stærkt i den løse, muldede Jord i Hullerne og hurtigt naa til Udkanten af disse, men der stode de paa et helt forskjelligt Medium, der er koldere og fugtigere end det, hvori de hidtil have bevæget sig, og de vise da ogsaa lidet Tilbøjelighed til at gaa ind deri; men hvad er vel Følgen deraf? En Standsning i Træets Udvikling. Jeg har her i Selfabets Have Erfaring for, at denne Methode ikke duer; Aaret efter at jeg var bleven dets Gartner, begyndte jeg at flytte eller rettere at løfte nogle af de herværende Frugttræer, og da Undergrunden var stiv Ler, endog betydeligt blandet med Blaaler, lod jeg mig friste til at grave store Huller til nogle faa af dem og fyldte dem med Uend-jord; Træerne voxede frødtigt i de første 3—4 Aar, men staa nu og sygne, et Par af dem vare endog saa flette, at jeg har ladet dem rydde forrige Efteraar; Rødderne paa dem vare enten syge eller rent bortdøde, Grunden laa altsaa klart for Dagen; nogle andre Træer løstede jeg blot, det vil sige: tog dem op, lod Jorden under dem omgrave 2 Spade-maal dybt, udfyldte Hullerne med den oprindelige Jord, satte Træerne derpaa, kom lidt god Jord omkring Rødderne og omgav dem med en Forvoining af $1\frac{1}{2}$ Fods Høide og 5 Fods Bredde; disse Træer ere nu fuldkomment sunde og i god, om end ikke meget stærk Væxt og bære ret godt høert Aar. For stadig at holde Rødderne i Overfladen af Jorden, lader jeg, saavidt min indskrænkede Arbeidskraft tilstuder, hvert andet eller tredje Aar grave en smal Groft omkring Rødklumpen og fylde med god næringsholdig Jord.

Der er endnu blot to af de ved Træplante-ningen foresaldende Arbejder, som jeg maa berøre her; det første er Beskjæringen af Træets Top, thi Rødderne bør naturligvis ikke beskjæres anderledes, end at man affindser de beskadigede Enden af dem med et glat Snit. Det afhænger altsaa af Røddernes Tilstand, hvormed det skal tages bort af Toppen; ere hine stærke og lidet beskadigede ved Dyp-tagningen, behøves der kun en ringe Indfudsning af denne, i modsat Tilfælde derimod en stærk; det andet er at forsyne de nylig plantede Træer med en Pæl og fastbinde den dertil et Par Dage efter Plantningen, Noget, der altsor ofte forsummes eller, hvis det gjøres, foretages paa en Maade, der mere er til Skade end Gavn, idet nemlig Bindet snoes som et Strømpebaand ret fast om Træet og Pælen. Bindet kan gjøres enten med Vidier eller Ravlgarn, men forinden det lægges omkring Stammen, maa denne være forsynet med et godt Lag Mos; derefter

lægges Bindet omkring den yderste Side af Træstammen saaledes, at Enderne krydse hinanden paa den udbvendige Side af denne, hvorpaa de snoes sammen paa den udvendige Side af Pælen og stikkes ned i Rødsbindet, der altsaa kommer til at se ud som et romerisk S lagt paa Siden.

Sluttelig skal jeg endnu blot tilføie, at vort Lands Klima gjør det tilraadeligt ik kun at plante halv- og lavstammede Frugttræer og at foretrække danske, eller, hvis disse ikke kunne faaes i tilstrækkelig Mængde, da saadanne som ere indførte fra det nordligste Tyskland. Hollandske Træer bør handlyses fra Danmark. Vder Nødvendigheden at benytte dem, bør man dog aldrig plante andre end saadanne, som have staaet hos en Handelsgartner i et Par Aar.

Grundsætninger for Frugtvinens Tilberedning.

Nærværende Afhandling vil ikke saameget give Opkrifter, hvorefter forskjellige Frugtvine kunne tilberedes, som den vil henlede Opmarksomheden paa Utringsmaaden af de Kræfter, som derved ere virksomme. —

Hvor forskjellig end Vin kan være, forstaaes dog derved en Drif, frembragt ved Gjæring af sukkerholdige Plantestoffer. Vin, tilvirket af Druesaft, skattes mest, og har fra de ældste Tider været anvendt som en Nydelse, og som et oplivende Middel.

Druewinen er mindre rig paa Syre, end de øvrige Frugtvine, og det er netop fordi den under Gjæringen affætter Syre, som Vinsten, medens Frugtvin ingen Vinsten affætter, og den beholder folgelig Syren.

Druewinen benyttes fornemmelig paa Grund af dens Binaand (Spiritus) og dens ætheriske Bestanddel (Blomsten): Frugtvinen tildels ogsaa fornemmelst dens Syre, og da denne i Frugtvinen let forandres, og da der desuden let under Tilberedningen dannes endnu mere Syre, saa bliver det Dypgaven, at tilberede den saaledes, at dette forebygges, og at den oprindelige Syre kan bevares.

Hvorledes de Stoffer, som foranledige Forandringen, udfilles af Frugtstoffer, og hvorledes de nye Stoffer dannes, som skulle virke beskyttende, vil bedst forstaaes, naar der først gives en Fremstilling af de almindelige Gjæringsvirkninger.

Som bekendt er det Sukkerstoffet (Frugtsukkeret), som Drues- og Frugtstoffer indeholder, der ved Gjæring giver Binaand, som bliver tilbage, medens Kulshyre gaar bort under Opbrudning. — Sukker for sig kan opbevares uden Forandring, det fordrer særegne Betingelser for at gjære. — Det maa være opløst i omtrent 6 Dele Vand, der maa være et gjæringsvækkende Stof tilføiede (Ferment), og være udsat for en Varme mellem $16-20^{\circ}$; ere disse Betingelser tilføiede, viser den fremkomne Kulshyre sig som Luftblærer, der hæfte sig ved de smaa uopløste

Gjærlede, hvorved disse stige. Naar Luftblærene blive saa store, at de rive sig løs, synke Smaadelene, Bæddfen befættis atter med Kulshyreluft, den stiger og saa fremdeles. Paa denne Maade holdes Bæddfen uklar, saalænge Gjæringen varer. — Det er derfor et Kjendtegn paa, at Gjæringen er fuldendt naar Bæddfen bliver klar.

En vis Mængde Gjær kan kun forandre en bestemt Mængde Sukker, og har man anvendt Kornsukker, saa er det Sukker, som er bleven tilbage, ikke længer denne Sukkerart, men den Art som findes i Frugt, og sædvanlig kaldes Druesukker.

(Fortsættes.)

Til Dhr. Landmænd.

Undertegnede anbefaler sig herved som Kommissonar ved Jordeiendommens Kjøb og Salg. For at undgaa vidløstlig Korrespondance med Dhr. Landmænd, som overdrage mig Eiendomme til Salg, saavidt muligt at opgive mig:

1. Skylden,
2. Arealen af dyrelen og udyrket Mark,
3. Foderaad,
4. Jordernes Veligheden og Befæffenhed,
5. Bygningernes Befæffenhed og Udsurancensum,
6. Skovens Befæffenhed,
7. Befæffningens Størrelse, og Kornavlingens Størrelse i de 2 sidste Aar,
8. Hvad der foruden fast Eiendom kan medfølge i Kjøbet,
9. Kjøbesummens Størrelse og Betalingsstermine og
10. Tiltrædelsestiden.

J. Schrøder

træffes hver Torsdag i Bogtrykker Fabritius's Kontor i Christiania.

To-Hestes transportabel Træskemaskine.

Saafermt et tilstrækkeligt Antal Bestillinger indløbe til Bærum's Jernværk paa transportable „To-Hestes Træskemaskiner“ ville samme leveres fra Bærstedet af samme Konstruktion og Størrelse som „Barrett, Exall and Andrewes“ patenterede Maskine.

Peruvianst Guano.

Ægte peruvianst Guano sælges hos
Joh. P. Olsen,
Stjæppergaden No. 4.

Christiania Kornpriser.

Rug østersøst 210—212 Pd. 5 Spd. 24 f.
Rug dansk 202—204 Pd. 4 Spd. 48 f.
Byg dansk 186—188 Pd. 4 Spd. 12 f. å 4 Spd. 24 f.
Hvede dansk 208—212 Pd. 7 å 8 Spd.
Erter dansk 4 Spd. 60 f. å 4 Spd. 96 f.

Christiania Fiskepriser.

Stlb, stor Kjøbm. 6 å 6½ Spd. pr. Lb.
Stlb, almindel. do. 5½ å 6 Spd. pr. Lb.
Stlb, stor Mid. 5 å 5½ Spd. pr. Lb.
Stlb, smaa do. 4½ å 5 Spd. pr. Lb.
Stlb, stor Christ. 4 å 4 Spd. 1 f. pr. Lb.
Stlb smaa do. 18 f. å 19 f. 12 f. pr. Lb.
Storset 6 f. 18 å 7 f. pr. Bog.
Middelsæt 1 Spd. 6 f. å 1 Spd. 12 f. pr. Bog.
Smaaet 4 f. 18 f. å 1 Spd. pr. Bog.
Røbsfær omkring 7 f. pr. Bog.

Udgiverens Adresse:

Proprietær Schrøder. Bøll i Bærum.

Følgeblad til Skilling-Magazinet.

Meteorologiske Dagttagelser paa Christiania Observatorium.

1857.	Barometerstand i franke Lit. ved 0°.			Temperatur i Skyggen.			Veirbemærkning.
	Rl. 7 F.	Rl. 2 G.	Rl. 10 G.	Rl. 7 F.	Rl. 2 G.	Rl. 10 G.	
Januar.							
15	337 ^{'''} 0	336 ^{'''} 3	335 ^{'''} 7	— 3° 8	— 5° 5	— 1° 3	Taaget. Lidt Sne. Svag NO.
16	334 9	334 5	334 9	— 0 4	— 0 1	— 1 3	do. do. Svag SSW.
17	335 8	336 7	335 9	— 3 4	— 5 6	— 5 7	Taaget. NO.
18	335 7	334 4	332 0	— 5 0	— 2 4	— 1 8	do. Svag NO.
19	328 3	328 7	331 5	+ 0 9	+ 5 3	+ 2 2	Lidt klart. S—W.
20	332 4	331 3	329 9	— 2 0	— 1 3	— 1 2	Sne og lidt Regn. NNO—SW.
21	330 2	330 6	331 6	+ 0 7	+ 0 8	+ 0 6	Støet. SSO.
Høiden af	Regn og	smeltet	Sne fra	15de til	21de Jan.	= 3,788	Vinter.

Christiania.

Trykt og forlagt af W. C. Fabritius.